گفتوگۆی کەناڵی(ARD) لەگەل جۆرج بوش

تۆم بۆرۆڤ: سەرۆکی بەڕێز، سەردانەکەتان بۆ ئۆروپا، مێواندارییەکی گرنگە. ئێستا مرۆڤێکی زۆر پرسیار لە خۆیان دەکەن، ئایا ئێوە چ شتێکی جەوهەریتان

پێیە بۆ باشکردنی پەیوەندی بان ئەتلەسی. سەرۆك وەزیرانی ئەلمانیا(شروێدەر)، پێشنیاری ڕیفۆرمکردنی ناتۆی کرد، تا فۆغومێکی هەبێ بۆ گفتوگۆ لە بارەی هێڵی سەرەکی سیاسی. ئێوە چۆن لەو بارەوە بیردەکەنەوە؟

جۆرج بوش: لە دواییدا من پێموایە کە ناتۆ بڕیاردەرترین مانای هەیە. من خۆشحاڵم بەوەی بە بیر(شرۆیدەر)ی سەرۆك وەزیران بهێنمەوە کە ئەمریکا، وەك یەکێتی ئۆروپا، ئەو دەزگایە(واتە ناتۆ) بە گرنگترین دزگا دەبینێ. ئێمە خۆشحاڵین بە پێکەوەکارکردن لە گەل یەکێتی ئۆروپا.
ئێمە دەتوانین پێکەوە چ بکەین تا جیهان باشتر بکرێ؟ ئێمە درێژە دەدەین بە خەبات لە دژی نەخۆشی و برسییەتی. ئەمریکا، لەسەر ئاستی کیشوەری ئەفریقا چالاکە تا ڤیرۆسی ئایدز و نەخۆشی ئایدز لەناو ببەین. ئێمە دەمانەوەی لەم بارەیەوە، لەگەل برادەرە ئۆروپییەکانمان پێکەوە کار بکەین و لەبارەی پرسیارە ئابوورییەکانیش گفتوگۆ دەکەین، تا هاوولاتی ئەمریکا و ئۆروپا لە بازرگانی قازانج بکەن. هەروا پێکەوە کارکردن زۆر گرنگە، بۆ ئەوەی ئازادی و ئاشتی بەرفراوان بکەین. بۆیە دەمەوێ لەبارەی ئاشتی بۆ ڕۆژهەلاتی ناوین بدوێم. تێڕوانینی من ئەوەیە، دوو دەوڵەتەکە پێکەوە بە ئاشتی لەگەل یەکدا بژین: ئیسرائیل و فەلەستین؛ دەمەوێ لە بارەی ئێران، سوریا و لوبنان قسە بکەم. من وای بۆ دەچم، زۆر خاڵی کۆنکریت هەیە کە دەبێ کاریان بۆ بکەین تا بتوانین بلێین: هەموو شتێك گوترا و کرا تا جیهان ئاسایش تر بکەین بۆ منداڵەکانمان.
بۆرۆڤ: ئێوە ناوی ئێران و سوریاتان هێنا، دوو قەیرانی گەرم و گۆڕەپانی جەنگی بەهێزن. بە گوێرەی پرسیارە هەنوکەییەکان، 70%ی هەموو ئەلمانەکان بڕوایان وایە، ئێوە نەخشە بۆ لێدانێکی سەربازی دەکێشن لە دژی ئێران.(سەرۆك پێدەکەنێ) ئێوە چی دەڵێن تا ئەو مەترسییە لەناوببەن؟ وەکو دەزانن، بلێر، شروێدە و شیراك دەیانەوێ ئێوە ڕۆڵێکی ئەکتیڤ لە دیپلۆماسی....

بوش: جارێکی تر دەڵێم: من ئەو دەعایانە لە بارەی لێدانی سەربازییانە دەزانم و بە ئاسانی دەڵێم، ئەوە ڕاست نییە. ئێمە بە ڕاستی هیوادارین دیپلۆماسی کاریگەر بێ. من لەو بڕوایەم کە دەتوانێ تا ئەو ڕادەیە کاریگەر بێ، ئێرانییەکان هەوڵ نەدەن، کەل لە نێوان ئۆروپا و ئەمریکا درووست بکەن. ئامانجی هاوبەشی هەردوو لایەن ئەوەیە، ڕێگە نەدرێ بە ئێران ببێ بە خاوەن چەکی ئەتۆمی. ئەوە لە بەرژەوەندی هاوبەشی ئەلمان، ئەمریکاییەکان و هەموو مرۆڤەکانی ترە، ئێران نەتوانێ پەرە بە چەکی ئەتۆمی بدا. هەر بۆیە دەمەوێ چەپلە بۆ گێرهارد شروێدە و هەموو ئەو سەرۆك حکومەتانە لێ بدەم کە پەیامێکی ڕوونیان بۆ ئێران ناردووە. ئێرانییەکان دەزانن دەبێ چی بکەن. لەم کاتەدا هەوڵدەدەن بە شێوەیەك لە شێوەکان بیانو بهێنن و بلێن: ئێمە ئەو کارە ناکەین، چونکە ئەمریکا لەو کۆبوونەوانە بەشدار نییە. با، ئەمریکا بەشداری کردووە. ئێمە لە ئەنجومەنی وزەی ئەتۆمی جیهانی(IAEO) بەشدارین و هەروا لە گەل برادەر و هاوپەیمانەکانمان درێژە دەدەین بە کارکردن بۆ ڕوونکردنەوەی ئەم لایەنە. هەروەها ئێران دەبێ لێگەڕێ لەوەی، بە ڕێگای حیزبوڵلا تیرۆر ئیکسپۆرت بکات کە دەتوانێ مانای لێدانێکی بە زەبر هەبێ لە دژی پرۆسەی ئاشتی نێوان ئیسرائیل و گەلی فەلەستین. لە دواییدا دەبێ وەڵاتەکەیان بۆ دیموکراسی و ئازادییەکی زیاتر بکاتەوە، وەك چۆن لە ئەمریکا و ئەلمانیادا، هەیە. ئەو وەڵاتە دەبێ ئەو شانسە بە گەلەکەی بدا، ئازادانە بیروڕای خۆیان دەرببڕن.

بۆرۆڤ: کاتێ ئێوە دەڵێن، ئێمە هیچ پیلانێکمان نییە بۆ دەستتێوەردانی سەربازییانە، ئەمە، کاتی پێش جەنگی عیراق، بەبیر هەندێ چاودێر دەهێنێتەوە. ئەو کاتەش فەرمووتان، لەسەر مێزی بیرۆکەتان هیچ پیلانێکی جەنگی دانەنراوە و پاش نۆ مانگ....

بوش: بەڵێ(پێدەکەنێ)

بۆرۆڤ: ئەم جارە جیاوازییەکان چییە؟

بوش: جیاوازییەکی گەورەی هەیە. قەیرانی عیراق، بارووودۆخێك بوو، کە تێدا هەوڵێکی دیپلۆماسی لەلایەن کەسانی زۆرەوە درا، تا کێشەکە چارەسەر بکرێ. بە بیرتان بهێننەوە، هەموو جیهان پێی وابوو کە ئەو پیاوە چەکی کۆکوژی هەیە. نەتەوە یەکگرتووەکان پێیان وابوو چەکی کۆکوژی هەیە. من بڕوام وایە کە ئەوە بوارێك بوو، هەموو هەوڵە دیپلۆماسییەکان درا.

کاتێ من بۆ نەتەوە یەکگرتووەکان ڕۆیشتم، گوتم، با جارێکی تر پاڵی پێوە بنێین، ئەرکەکانی ئەنجام بدا. نەتەوە یەکگرتوەکان پێیان گوت کە دەبێ پێکهاتە چەکدارییەکانی پیشان بدا و لەناویان ببات یان سەرئەنجامێکی زۆر قورسی دەبێ. ئەمەیە کە کۆمەڵگەی جیهانی پێی گوت. ئەنجومەنی ئاسایشی جیهانی بە 15دەنگی(بەڵێ) بۆ ئەو بڕیارە دەنگیان دا و لە دژیدا هیچ دنگێ بەرز نەبووەوە. بابەتی ئێران، تەنانەت هێشتا لەبەردەم نەتەوە یەکگرتوەکانیشدا گفتوگۆی لەسەر نەکراوە. بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی تر دەرییبرم: هێشتا زۆر کاری دیپلۆماتی ماوە، ئەنجام بدرێن. من هەموو دەعایەکان دەزانم و گوێم لە هەموو قسە هەڵەکانی ناو دێوەخانەکان بوو، بەڵام دانیشتوانی ئەڵمانیا دەبێ بزانن کە ئێمە لە هەموو بارودۆخێکدا دەمانەوێت هەوڵی دیپلۆماسی بدەین.

بۆرۆڤ: ئایا ئێوە لە بارەی بارودۆخی عیراق ڕازین؟ پێش ماوەیەك لە هەڵبژاردنەکەدا، شیعە(ڕادیکاڵەکان)، پشتیوانییەکی زیاتریان کەوتەدەست لە ئەلاوی. بۆچی ئێوە لەم بارودۆخەدا داوا لە ئەڵمانیا دەکەن، زیاتر لە مەشقپێکردن بە پۆلیسی عراق، بکەن؟

بوش: کەواتە، من بڕوام وایە کە گێرهارد شرۆێدە بە پەیامی مەشق پێکردن، ئاسوودیە، بەڵام من چاوەڕوانی ئەوە دەکەم، داخۆ بەرژەوەندی ئەوەیشی هەیە، بە شێوەیەکی تریش، بەشداری بکا. ئەگەر بەرژەوەندی هەبێ، ئەوا لەناخی دڵمانەوە، پێشوازی لە حکومەتی ئەڵمانیا دەکەین. من وای دەبینم، چەند شتێك هەیە، ئەڵمانیا زۆر بە باشی دەیزانێ، ڕێك وەك ئێمە چەند شتێك هەیە، دەتوانین زۆر بە باشی ئەنجامی بدەین. ئەڵمانیا زۆر باشە بۆ مەشق پێکردن، بەڕێوەبەرایەتی دامەزرێنن و کۆمەکی مرۆیی بکات. تیمی سەرلەنوێ دامەزراندنی لە ئەفغانستان نموونەیەکی بەرزە بۆ هاریکارییەکانی ئەڵمانیا. ئەوەی برادەران دەیکەن، ئەوەیە، لە ئاستی یەکتر پرسیار دەکەن، داخۆ برادەرەکەی ئاسوودەیە. من نیازم هەیە ئەو پرسیارە لە(گێرهارد شرۆێدە)بکەم، داخۆ ئەڵمانیا بەرژەوەندی هەیە لە یارمەتیدانی ئەم دیموکراسییەتە، بەشداری بکات تا زیاتر گەشە بکات. ئەگەر ووتی(بەڵێ)، دەتوانی چ لێکدانەوەیەك بکا چ نا؟من خۆشحاڵ دەبم بەوەی لەو بارەیەوە قسەی لەگەڵ بکەم. ئێوە ناوی شیعەکانتان هێنا. عەلاوی بەخۆیشی شیعەیە. هەڵویستی من ئەمەیە: حکومەتێك، گەل هەڵیبژێرێت، بۆیە ڕێك دەبێ بە حکومەتێکی هۆشیار. بە ووشەیەکی تر: حکومەتێکی دیموکراسی بەو ئاراستەیەدا دەڕوات، نوێنەرایەتی ئیرادەی دانیشتوان دەکات و گەلی عیراق دەیەوێ بە ئاشتی بژێ. دایك و باوە عیراقییەکان دەیانەوێ منداڵەکانیان لە دەوروبەرێکی ئاسایشدا، گەورە بن. لەبارەی ململانی سیاسی لە عیراق، هەست بە ئازایەتی دەکەم. بە بڕوای من، بینینی ئەوەی چۆن بەشە جۆراوجۆرەکانی حکومەت، دادەمەزرێت، زۆر چارەنووسسازە. یەکێك لە خاڵە گرنگەکانی ئەوەیە، هەموویان عیراقێکی یەکگرتوویان دەوێت و ڕێز لە مافی کەمایەتییەکان دەگیرێت.

لە عیراقدا هەستێکی ناسیونالیستی بەهێز هەیە. هەندێ کەس پرسیارم لێ دەکەن، داخۆ خەمخۆری دەکەم لە بارەی کارتێکردنەکانی ئێران. ئەگەر ئێستا حکومەتی ئێران هەوڵ بدا، توکمەیی حکومەتێکی هەڵبژێردراو، لاواز بکات، دەڵێم بەڵێ. بەڵام من دڵنیام لەوەی کە عیراقییەکان، لە ئێرانییەکان زیاتر عیراقیان خۆش دەوێ. عیراق نەتەوەیەکی شانازە کە لە بارەی میراتە نەتەوەییەکەیانەوە هۆشیارن و بایەخێکی بەهێز دەدەن بە نەریت و دواڕۆژیان.

بۆرۆڤ: چی دەڵێن لە بارەی هەوڵەکانی ئەڵمانیا، کورسییەك لە ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتوەکان وەربگرێت؟

بوش(پێدەکەنێ): لە بارەی ئەم ڕیفۆرمە، هێشتا هیچ بۆچوونێکم نییە. من دەمەوێت، مۆدێلە جۆراوجۆرەکانی ڕیفۆرمکردن، چاوەڕێ بن. بەڵام ئەڵمانیا نەتەوەیەکی گەورەیە و مانایەکی بڕیاردەری هەیە بۆ دواڕۆژی ئۆروپا. من بۆ هەموو پێشنیارێك کراوەم.

لە ئەڵمانییەوە: سەلام عەبدوڵلا

ئەم گفتوگۆیە لە 20. 2. 2005 پەخش کرا.

تێبینی: خوسێ ساراماگۆ(هەڵگری خەلاتی نۆبڵ بۆ لیتراتۆر لە ساڵی 1998) گوتی: (بوش، گێلەپیاوە). منیش هەر وای دەبینم، بەڵام بە باشم زانی، خەڵکی کوردستان، ڕاستەوخۆ ئەشنا بن بە بیروبۆچوونی ئەم گێلەپیاوە! تۆ بلێی ساراماگۆ قسەی پێ نەبێ، بۆیە بەو شێوەیە، جوێن بە کار دەهێنێ!